

הלל בליל הסדר ובליל יום טוב

הטעם שחולקים את ההלל בליל הסדר

המנהג לחלוק את ההלל חציה לפני עריכת הסעודה וחציה לאחר ברהמ"ז שבכך מוכיחים שההלל נאמר על הפסח, כי עכשיו אכילת המצה היא במקום קרבן פסח, לכן אומרים ההלל לפני אכילת המצה ובסיום אכילת המצה. ובפרי מגדים בשם הלבוש כתב עוד טעם, משום שחצי ההלל שאומרים קודם הסעודה ענינה כולה ביציאת מצרים, וההלל שאחרי הסעודה ענינה משאר הגאולות והגאולה העתידה. וכתב המשנה ברורה שאסור להפסיק באמצע הלל שלא לצורך, אבל דברי תורה מענינא דיומא מותר לדרוש בין פסוק לפסוק.

הטעם שאין מברכין על ההלל בליל הסדר

הטעם שאין מברכין על ההלל שבעריכת הסדר הוא משום שמחלקים אותו חציה לפני הסעודה וחציה לאחריה, והר"ן פסחים ק"ח ע"א כתב בשם רב האי גאון שאין מברכין על הלל שבסדר משום שאין קורין אותו בתורת "קריאה" אלא בתורת "אומר שירה", ובפסקי מהרח"א כתב שראוי לכוון בברכה שמברכין בביהכ"נ לצאת ידי חובת קריאת ההלל שבסדר.

הלל בליל יום טוב

כתב המחבר "בליל ראשון של פסח גומרין ההלל בצבור בנעימה בברכה תחלה וסוף, וכן בליל שני של שני ימים טובים של גליות. הגה: וכל זה אין אנו נוהגים כן, כי אין אנו אומרים בלילה בבית הכנסת ההלל כלל" עכ"ל.

ומנהג בני ספרד וכן מנהג החסידים. וכתב בספר ארץ ישראל להגרי"מ טיקוצינסקי עמ' ס"ב שכן נוהגים הפרושים בא"י לומר הלל בברכה כדעת הגר"א לומר הלל בליל פסח בביהכ"נ ובברכה, ויש הכותבים שאף במקומות שלא נהגו לומר הלל בביהכ"נ, ראוי להם שיסכימו לקבל מנהג זה, וכתב החיד"א שיש באמירת ההלל בביהכ"נ בליל פסח סוד גדול על דרך האמת, ואכן מצינו אצל כמה מגדולי ישראל שאף שלא שינו ממנהג קהילתם שלא לומר הלל בביהכ"נ, היו אומרים זאת אחרי התפלה ביחידות, כך כתב בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' צ' שרבו הנודע ביהודא נהג כן, וכ"כ באורחות חיים סק"ז בשם ס' מאורי אור שאף לנוהגין כהרמ"א טוב ונכון ליחיד לגמור ההלל בברכה בפני עצמו קודם התחלת הסדר. ויש מגדולי בני אשכנז שנהגו לומר הלל זה בלי ברכה, וכן נהגו הגר"ח מבריסק והחזו"א זצ"ל כמובא בספרי מנהגיהם. ועיין בא"א בוטאטש שכתב שרק הש"ץ יברך ויכוון להוציא כולם.

הטעם לומר ההלל בליל יום טוב בבית הכנסת

וכבר מובא לעיל שעל פי הסוד יש ענין גדול באמירת ההלל בבית הכנסת, אבל על פי הפשט, ענין אמירת ההלל בביהכ"נ כתב הטור כדי שלא יצטרך לברך על ההלל שאומר בביתו בסדר ההגדה, ובביאור הגר"א בשם התוספתא שהטעם הוא כדי להוציא ידי חובה את שאינם יודעים לקרות בביתם. וכתב הרמ"ע מפאנו שאף המתפלל ביחידות בביתו, אומר ההלל בברכה, והביאו להלכה הברכי יוסף והקף החיים.

נשים בהלל של ליל יום טוב

גם הנשים רשאיות לומר ההלל בברכה, כיון דנשים חייבות באמירת הלל בלילי פסחים כדאיתא בתוס' ל"ח ע"א (ד"ה מי) הובא במ"א סי' תע"ט סק"ב שאף הן היו באותו הנס, ומדחייבים בד' כוסות, וד' כוסות תיקנו על סדר הלל ואגדה, ולכן אף כי מעיקר הדין יוצאות בהלל שבסדר, מ"מ רשאיות לומר גם ההלל שאחרי התפלה, ועיין מועז"ז ח"ז סי' קע"ט, ובשו"ת יחו"ד ח"ה סי' ל"ד כ' שנשים מבני ספרד חייבות בהלל זה.